

• صاحب امتیاز و مدیرمسئول: غلامحسین کرباسچی • مشاوران: عباس عبدی و احمد زیدآبادی • سردبیر: محمد جواد روح • سردبیر آنلاین: افشین امیرشاهی
• معاون سردبیر: مهرداد خدیو • دبیران گروه‌ها: فرزانه طهرانی (اقتصاد)، آرین منتظری (دیپلماسی و بین‌الملل)، علی ورامینی (رسانه و فرهنگ)
• سمیه متقی (سیاست)، الهه ابراهیمی (خبر)، آرش خاموشی (عکس)، هادی حیدری (طرح و کاریکاتورا)، مدیر هنری: مهدی قربانی نیا، حروفچینی و ویراستاری: شهرام هادی
• مدیر اداری و آگهی‌ها: شاهرخ حیدری • تلفن روابط عمومی: ۸۸۷۴۹۳۰۰ • تحریریه: ۸۸۷۳۰۲۹۱ • آگهی‌ها: ۸۸۷۳۵۲۰۷ • نشانی: خیابان شهید بهشتی، خیابان پاکستان، کوچه دوازدهم، پلاک ۱۸، لیتوگرافی و چاپ: همهمین • توزیع: نشرگستر امروز نوین • تلفن: ۰۲۱-۹۱۳۰۴۱۴۲

تأثیر «ایتا» بر نتیجه انتخابات

محمد رهبری

یژوهشگر شبکه‌های اجتماعی

نقش پلتفرم‌های شبکه‌های اجتماعی در ایجاد رادیکیالیسم و قطب‌بندی سیاسی، امری است که در یک دهه اخیر در پژوهش‌های مختلف مورد توجه محققان قرار گرفته است. شبکه‌های اجتماعی به طرق مختلف قطب‌بندی سیاسی میان کاربران را تشدید می‌کند که از جمله آن‌ها «شکل‌گیری اجتماعات همفکر» درون شبکه است که می‌تواند منجر به ایجاد اتاق پژواک شود.

معمولاً در هر یک از پلتفرم‌های شبکه‌های اجتماعی، کاربران همفکر اجتماعی را در میان خودشان شکل می‌دهند که در آن اکثر افراد دیدگاه‌ها و عقاید مشابهی دارند و در نتیجه به مرور زمان این تصور در میان آن‌ها ایجاد یا تقویت می‌شود که اکثریت هستند و عقایدشان هم کاملاً درست است. اما ربط به مباحث نظری به پلتفرم «ایتا» که موضوع این یادداشت است، چیست؟

ماهیت پلتفرم ایتا و کاربرانی که در آن فعال هستند، به‌نوعی است که کاملاً مستعد شکل‌گیری یک گروه بزرگ از افراد همفکر است. بسیاری از فعالان مدنی، سیاسی و اجتماعی در این پلتفرم حضور ندارند و گروه‌های مختلف مردم هم جز از سر ضرورت، از این پلتفرم استفاده نمی‌کنند. در نتیجه کاربران فعال در این پلتفرم گروهی هستند که عقاید و دیدگاه‌های خاص خودشان را در مسائل فرهنگی، اقتصادی و سیاسی دارند. این کاربران روزانه به‌طور مرتب در معرض مطالبی قرار می‌گیرند که نهمتها عقایدشان را به چالش نمی‌کشد، بلکه مرتب آن را تایید می‌کند؛ خصوصاً آنکه بسیاری از کاربران فعال در این پلتفرم‌ها از شبکه‌های اجتماعی فیلتر شده استفاده نمی‌کنند. در نتیجه آن دسته از کاربران حاضر در این پلتفرم که از پیام‌رسان‌ها و شبکه‌های اجتماعی فیلتر شده استفاده نمی‌کنند، به‌مرور به کسانی تبدیل می‌شوند که جدا و بیگانه از جامعه خودشان هستند و در معرض دیدگاه‌های متفاوت قرار نمی‌گیرند. همان‌طور که توضیح داده شد، نتیجه این فرآیند افزایش قطب‌بندی سیاسی و اجتماعی در جامعه است. کاربران ایتا مرتباً در معرض مطالبی قرار می‌گیرند که توسط گروه‌های خاص طراحی شده است. مطالبی که صحت و درستی آن‌ها و ارتباطشان با واقعیت نیز گاهی وقت‌ها مشخص نیست. در نتیجه کاربران ایتا عملاً از واقعیت اجتماعی دور شده و در جزیره‌ای امن و به‌دور از چالش، ذهنیتی از واقعیت اجتماعی پیدا می‌کنند؛ فرآیندی که باعث شکل‌گیری دیدگاهی خاص راجع به علم پزشکی، علم اقتصاد، جامعه و سیاست می‌شود.

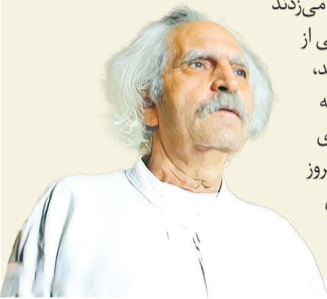
تئوری‌های مربوط به قطب‌بندی در شبکه‌های اجتماعی بر این واقعیت تأکید می‌کنند که با افزایش قطبیت، اعضای هر قطب به افراطی‌ترین عضو آن گروه گرایش پیدا کرده و چهره‌های افراطی در نقش رهبری و مرجعیت در گروه پیدایمی‌کنند. بنابراین کسانی که در این فعالیت‌ها مستمر دارند و از دیگر شبکه‌های اجتماعی فیلتر شده استفاده نمی‌کنند، احتمالاً پس از مدتی به عقاید افراطی‌تر گرایش پیدا خواهند کرد و تحت تأثیر چهره‌های افراطی قرار خواهند گرفت. این واقعیت خودش را در انتخابات اخیر مجلس نشان داد. جایی که حامیان طب سنتی، حامیان دلارزدایی، حامیان سیان‌ت و بر خورد سفت و سخت فرهنگی و مخالفان تنش‌زدایی با دنیا توانستند در شهر تهران حائز بیشترین آرای انتخاباتی شوند. به‌جانب بهتر، در این انتخابات بسیاری از چهره‌هایی که از حوزه انتخاباتی تهران رأی آوردند، از جمله چهره‌های خاص در میان جریان اصولگرایی بودند. حدس این واقعیت دشوار نیست که در کلان‌شهرها، کاربرانی که از پلتفرم ایتا به‌طور مرتب استفاده می‌کنند به احتمال زیاد در انتخابات شرکت کرده‌اند؛ حال آنکه کاربرانی که از شبکه‌های اجتماعی فیلتر شده استفاده می‌کنند احتمالاً کمتر در انتخابات شرکت کرده‌اند. در نتیجه نتیجه انتخابات را کاربران ایتایی شکل داده‌اند. حالاً مشخص شده است که این کاربران در تهران در انتخابات، عمدتاً به چهره‌هایی که در این شبکه بیشتر حضور دارند رأی داده‌اند.

اخبار پراکنده‌ای از نقش ایتا در شکل‌دهی به لیست‌های انتخاباتی منتشر می‌شود و نقش این پلتفرم را در انتخابات مجلس در شهر تهران باید جدی تلقی کرد. اما این نقش، نهمتها سازه‌اند نیست بلکه در تشدید فضای دوقطبی موثر است؛ چرا که عملاً با بسیج رأی‌نبره‌هایی که تحت تأثیر چهره‌های حاضر در محیط ایتا هستند و در یک محیط آکوارومی به‌دور از واقعیت اجتماعی قرار دارند، منجر به افزایش قطب‌بندی سیاسی در جامعه شده است. در واقع محیط ایتا با ایجاد اجتماعات همفکر، قطب‌بندی سیاسی در جامعه را تشدید کرده است؛ درون این قطب نیز چهره‌های افراطی‌تر جایگاه مؤثرتری پیدا کرده‌اند که این امر در قالب رأی به همین‌ها در انتخابات مجلس بروز پیدا کرده است. افزایش قطب‌بندی سیاسی، مضر به حال جامعه و امنیت ملی است؛ چرا که باعث تشدید تضادها و کاهش رواداری در میان مردم شده و به بی‌اعتمادی بیشتر در جامعه منجر خواهد شد؛ اتفاقی که شاید در کوتاه‌مدت برای گروه‌های سیاسی خاصی منطقی باشد، اما در بلندمدت به همه کشور آسیب می‌زند. پلتفرم‌هایی نظیر «ایتا» و «نویسه» از این جهت پلتفرم‌هایی مفید برای همبستگی اجتماعی نیستند.

چهره

دکتر بیماری مردم‌شناسی

سال ۱۳۳۴ لیسانس ادبیات فارسی و سال ۱۳۳۹ لیسانس علوم اجتماعی خود را از دانشگاه تهران گرفت و در همان سال برای ادامه تحصیل به فرانسه رفت و توانست در سال ۱۳۴۷، از دانشگاه سوربن فرانسه مدرک دکترای خود را در رشته مردم‌شناسی بگیرد. از جمله کتاب‌های منتشر شده توسط این استاد رشته مردم‌شناسی به «گردش با چراغ» (در مبانی انسان‌شناسی)، «زمینه فرهنگ‌شناسی»، «در گستره فرهنگ»، «به شاخه نباتت قسم» (باورهای عامه در باره فال حافظ)، «نمودهای فرهنگی، اجتماعی در ادبیات فارسی»، «آیین‌ها و جشن‌های کهن در ایران امروز» و «فرهنگ و زبان گفت‌وگو» (به روایت تمثیل‌های مثنوی مولوی) می‌توان اشاره کرد. محمود روح‌الامینی، برجسته‌ترین مردم‌شناس ایرانی بود که یک‌سبار گفته بود: «وقتی مدرک دکترای را گرفتم، به کوهنبا و نزد اقوام بازرگشتی می‌دند.

آن‌ها من را آقای دکتر صدا می‌دند و همین باعث شد تا یکی از پیرمردهای روستا بپرسد، این دکتر، دکتر چیست؟ به او پاسخ دادم که «بیماری مردم‌شناسی!». امروز ۱۳ سال از مرگ این پژوهشگر می‌گذرد.

نقل قول روز

تبلیغ ایران در پلتفرم‌های چینی

روز گذشته سیدعزت‌الله ضرغامی، وزیر گردشگری، در حاشیه جلسه هیئت‌دولت درباره ورود ۲۰ اینفلوئنسر چینی با ۶۰ میلیون دنبال‌کننده به ایران صحبت کرد. ضرغامی با اشاره به آغاز سفرهای این اینفلوئنسر‌ها در ایران گفت: «من مطمئنم با توجه به اینکه اینها جوانان فعالی هستند، حتماً برای نسل جدید چینی‌ها، برای بازدید و سفر به ایران موثر هستند.» وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، نام این پروژه را برای رونق گردشگری ایران «سلام ایران» گذاشته است. این در حالی است که تقریباً تمام پلتفرم‌های خارجی در کشور چین به دلیل محدودیت‌های بسیار، فیلتر است و مردم این کشور باید با فیلتر شکن به پلتفرم‌های خارجی دسترسی داشته باشند. البته الیکیشن‌های داخلی چین با توجه به جمعیت این کشور، یکی از پرمخاطب‌ترین اپ‌های دنیا است، اما در هر صورت مصرف داخلی دارد.

درواقع بلاگرهای چینی به ایران می‌آیند تا ایران را صرفاً در پلتفرم‌های داخلی خودشان و نه پلتفرم‌های بین‌المللی، تبلیغ کنند.

تاریخ

تحصن مردم اصفهان علیه ظل‌السلطان

۱۷ اسفندماه ۱۲۸۵، مردم اصفهان که از مدت‌ها پیش بر ضد ظل‌السلطان - والی این خطه - شورش کرده بودند، در تلگرافخانه شهر متحصن شدند و اعلام کردند که تا محمدعلی شاه قاجار

پاسخ تلگرام آنان را ندهد و حاکم اصفهان را عزل نکند، تلگرافخانه را ترک نخواهند کرد. اصفهانی‌ها ظل‌السلطان را متمم به ظلم، تعدی و رفتار استبدادی کرده بودند. محمدعلی شاه که سرگرم تعیین ولیعهد و برگزاری مراسم مربوط بود، دادن پاسخ به تلگرام اصفهانی‌ها را به تأخیر انداخت. این تعلل باعث شد گروهی از اصفهانی‌ها که به ستوه آمده بودند در کنسولگری انگلستان در آن شهر متحصن شوند. در آن زمان تحصن در سفارتخانه انگلستان در تهران و کنسولگری‌های این کشور در شهرهای رایج شده بود. این امر هم وسیله مداخله هر چه بیشتر انگلیسی‌ها را فراهم می‌کرد، هم باعث ترس مقامات بالای کشور می‌شد. سرانجام ۲۵ اسفندماه محمدعلی شاه ظل‌السلطان را از حکومت اصفهان برداشت و بعداً او را حاکم فارس کرد. بدین ترتیب شورش اصفهانی‌ها پایان یافت.

عقب‌نشینی تلویزیون

معاون سیما اعلام کرد برخی چهره‌های سرشناس از جمله ایرج طهماسب بار دیگر به تلویزیون برمی‌گردند

طهماسب هم یکی از افرادی است که در ایام سال گذشته بخش برنامه‌های مردم‌شناسی در پلتفرم‌ها ادامه می‌داد که با انتقاد برخی کاربران در شبکه‌های اجتماعی همراه شد. نوروز ۱۴۰۲ اما بعد از بخش همان قسمت اول مهمانی، حملات کم‌سابقه‌ای به طهماسب شد که چاردر آن دوران در حال برنامه‌سازی طنز هستید. البته کاربران دیگری نیز در حمایت از طهماسب اعلام کردند و «طنز تلخی» را در چارچوب قوانین مطرح کرده و بنیاداً مردم‌شناسی انتظاری داشته باشیم. با این حال ایرج طهماسب با انتشار یک استوری، به انتقاد پاسخ داد و از مردم درخواست کرد لطفاً قبل از هر قضائاتی، قسمت اول را کامل مشاهده کنید. طی چندماه گذشته طهماسب یکبار دیگر هم اسیر حاشیه مجازی شده بود که او را متمم به تیکه انداختن به مردم عزه کرده بودند. او بازم در حد یک استوری اینستاگرام، پاسخ منتقدان را داد با این مضمون که از بازگشت من به تلویزیون نرسیده‌اید!

خندوانه و مدیری برمی‌گردند؟

از سال گذشته بعد از ناآرامی‌های شکل گرفته، رفتار سلبریتی‌هایش از پیش زیر ذره‌بین قرار گرفت تا جایی که فضا چنان دوقطبی شده بود که اکثر کاربران شبکه‌های اجتماعی هیچ حوزمرز وسطی برای رفتار سلبریتی‌ها قائل نبودند و حاضر نمی‌شدند نسبت به برخی موضوعات، تحلیل خاصی داشته باشند. از دید برخی، حضور سلبریتی‌ها در تلویزیون مساوی بود با پشت کردن به مردم و البته از دیدگاه برخی دیگر، سلبریتی‌ها منبع درآمد دیگری ندارند و اگر خود را خانه‌نشین کنند صرفاً هنرشان است که محروم شده و بعد از مدتی نیز فراموش خواهند شد. همچنین همین طیف دوم عقیده دارند، اگر تمام سلبریتی‌ها خودشان را نسبت به کار کردن با تلویزیون محدود کنند و کنار بروند، فضا برای افرادی که علم، دانش و تجربه این کار را نداشته‌اند، باز می‌شود و کیفیت کار بیش از پیش پایین می‌آید. از ماه ۱۴۰۲ بسیاری به سکوت آرامید جوان نسبت به مسائل اجتماعی واکنش نشان دادند و به‌تازگی نوشتند، در نهایت اوباشی و پندوبی در شبکه‌های اجتماعی نسبت به انتقادات گسترده به خودش گفت، لطفاً دست از سر خندوانه بردارید: «خندوانه برنامه‌ای برای ایجاد امید است، نه دروغ‌گوی؛ ما هرگز نگفتیم همه چیز عالی است! هیچ‌وقت نه وقت، نه حوصله‌ی کل کل با کسانی را دارم که از سر ناآگاهی و عصبانیت به خندوانه تاختند و انتقادهای غلط کردند. هیچ‌وقت هم از شنیدن نقد درست، طفره نرفتم چون همیشه به کیفیت و پیشرفت خودم، فرهنگم، آثارم و گروه بزرگی که با من همکاری می‌کنند، اهمیت می‌دهم.» همچنین شایعه بازگشت مه‌ران مدیری به تلویزیون هم داغ شده است. بعد از وی‌دئویی که مه‌ران مدیری در اینستاگرام شخصی‌اش مبنی بر عدم علاقه‌اش به پخش تصاویرش در برنامه دوره می‌منتشر کرد، بسیاری از برنامه‌های شبکه نسیم بهم خورد. برنامه دوره می هم متوقف شد و مدیری از تلویزیون به سمت شبکه نمایش خانگی کوچ کرد. حالاً صداوسیما بدش نمی‌آید که مدیری، بار دیگر در تلویزیون برای مخاطبانش برنامه‌سازی کند تا شاید این کاهش مخاطب، جبران شود. معاون سیما درباره همکاری با مه‌ران مدیری، توضیح داد: سازمان صداوسیما در حال حاضر راغب نیست با برخی افرادی که بی‌اخلاقی کرده‌اند، همکاری داشته باشد؛ البته آقای مدیری جزو این افراد نیست. همه کارهای ایشان مورد تأیید بوده و با مخاطبان، صادق بوده است. بر این اساس همکاری در حال گفت‌وگو آقای مه‌ران مدیری هستند.

باز گشت به چه قیمتی؟

یکی از مجریان مشهور تلویزیون که به صداوسیما برگشته، فرزاد حسنی است که به صورت ناووشته‌ای چندین بار طی یک‌دهه اخیر طعم ممنوع‌التصویری را چشیده است. طبعاً ممنوع‌التصویری بر خلاف آزادی بیان است اما نباید رویکرد مجری‌ها در قبال شرکت‌کنندگان یک برنامه مسابقه و سرگرمی، سنجیده و بررسی شود؛ صرفاً به‌دلیل اینکه به‌طور مثال فردی به‌اسم فرزاد حسنی، سابقه‌ای در تلویزیون داشته و اتفاقاً برخی برنامه‌های او پرمخاطب شده، به راحتی باید بدون رعایت اصولی به او تریبون داده شود؛ اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲)، فرزاد حسنی که مجری یکی از مسابقات خانوادگی بود، برای دقایقی رفتار تقصیرآمیزی با یکی از مهمانان برنامه خود داشت و مقابل تماشاگران این برنامه، مهمان را به تمسخر گرفت و از تجلای مهمان برنامه سوءاستفاده کرد. از سوی دیگر پریس این مسابقه از همان شرکت‌کننده‌ها و بعد برنده شدن ۵۰ میلیون تومان، چالش دیگری بود که بارفتار بسیار زشت حسنی همراه شد. شرکت‌کننده این مسابقه پاسخ سوالی را داد که حسنی گفته بود، اگر پاسخ صحیحی از سوی این شرکت‌کننده داشته باشد، مبلغ ۵۰ میلیون تومان هدیه به او می‌رسد اما بعد از پاسخ مهمان، فرزاد حسنی یک جعبه زرشک به او هدیه داد و از تماشاگرها خواست چندین بار این هدیه را با صدای بلند فریاد بزنند. همچنین در برنامه دیگری که نعیمه نظام‌دوست دعوت شده بود، فرزاد حسنی به خاطر اضافه‌وزن نعیمه نظام‌دوست، او را مسخره کرد که در شبکه‌های اجتماعی بازخورد بسیار منفی داشت. در واقع اینطور برداشت می‌شود که آزادی عمل فراتر از قواعد سازمانی به فرزند حسنی داده شده تا با توهین و تحقیر افراد مختلف از جمله مردم با بازیگرها، برنامه را در شبکه‌های اجتماعی ایرال کند. البته که این صرفاً یک تحلیل شفاهی است از آنچه طی مدت اخیر با اجرای فرزاد حسنی به ذهن مخاطب مخابره شده است.

رفت و برگشت ایرج طهماسب

بازگشت ایرج طهماسب به تلویزیون بعد از حضور موفق او در شبکه‌های نمایش خانگی، خبری بود که بیش از سایر افراد بازنات داشت. ایرج طهماسب که یکی، دوسالی است به سمت شبکه‌های نمایش خانگی رفته و تمایلی نداشته در تلویزیون مثل سابق برنامه‌سازی کند، حالاً رسماً تأیید شده که قرار است برای ویژه‌برنامه عید ۱۴۰۲ برنامه مهمانی را داشته باشد. محسن برهمانی، معاون سیما، در نشست ویژه برنامه‌نویز ۱۴۰۳ خبر از بازگشت ایرج طهماسب به سیک همان برنامه مهمانی خبر داد و گفت: «در شبکه نسیم برنامه‌های پهنام «همانی»، با اجرای ایرج طهماسب در حال تولید است که ۹ قسمت آن در نوروز پیش خواهد شد. این برنامه تلفیقی از عروسک‌های جدید و قدیم خواهد بود.» ایرج